

De vondeling gevonden

Een vondeling in je stamboom betekent een dood spoor en kwartierverlies. Of niet? Het tegendeel bewijst een zoektocht naar de ware identiteit van Adam Voorn, een van de hoofdrolspelers in de tentoonstelling *Vondelingen. Het Aalmoezeniersweeshuis van Amsterdam 1780-1830* in het Stadsarchief Amsterdam. Auteurs Lonneke Groen en Harmen Snel

Op 6 februari 1827 werd om tien uur in de avond een vondeling binnengebracht in het Amsterdamse Aalmoezeniersweeshuis. Het was een jongetje, naar gissing vier weken oud en gevonden op de Joden Herengracht, noteerde de portier in zijn proces-verbaal. Hij schudde de rode lap waarin het kind was gewikkeld goed uit. Geen briefje te zien. Dan gaf hij het jongetje zelf wel een naam. Adam, weer eens iets anders dan Cornelis of Johannes. Als achternaam koos hij voor een zoetwatervis: Voorn.

Adam Voorn bracht zijn eerste jaren door bij een min en werd toen naar Veenhuizen gestuurd, waar hij zijn toekomstige vrouw ontmoette. Ten slotte keerde hij terug naar Amsterdam, waar hij trouwde en voor een hele reeks nakomelingen zorgde, onder wie twee andere Adam Voorns en een schrijfster, Carry Slee. Zij stond in 2019 centraal in een aflevering van het tv-programma *Verborgen Verleden*, waarin het verhaal van deze vondeling uitgebreid werd belicht. Toen Adam Voorn dit jaar een rol kreeg in een tentoonstelling in het Stadsarchief

Amsterdam was dat aanleiding om een interessante theorie te testen, namelijk dat de ware identiteit van een vondeling in bepaalde gevallen te achterhalen is. De theorie leunt op de volgende zaken. Ten eerste moeten sinds 1811 alle kinderen in Nederland binnen drie dagen na de geboorte worden aangegeven bij de burgerlijke stand. Door de vader, en bij zijn afwezigheid door een vroedvrouw. Vanaf 1815 gebeurt dit eigenlijk in alle gevallen. Ten tweede is het onwaarschijnlijk dat moeders al vóór de geboorte van het kind van plan zijn om het te vondeling te leggen. En als dat wel zo is, dan gebeurt het

Een in 1937 in een koffer op de stoep van een huis in Londen achtergelaten baby. Op de deksel de tekst: 'Deze kant boven'. Coll. Nationaal Archief

Als een kind na de geboorte in rook lijkt te zijn opgegaan, kun je met een vondeling te maken hebben

waarschijnlijk direct na de geboorte. Ten derde controleerde Amsterdam vanaf het begin van de negentiende eeuw streng op moeders die met een kind op de arm de stad in wilden. Daarom zullen vondelingen die na die tijd in Amsterdam werden gevonden doorgaans in de stad zijn geboren. Dat dit klopt, bleek uit onderzoek dat we hebben gedaan naar vondelingen die tussen 1825 en 1827 weer door hun moeder zijn teruggehaald uit het Aalmozeniersweeshuis.

Zoeken naar een spookangifte

Adam Voorn is dus hoogstwaarschijnlijk vlak na zijn geboorte bij de Amsterdamse burgerlijke stand aangegeven onder een naam die vervolgens nooit meer terugkomt in de officiële registers. Deze 'spookangifte' zou je moeten kunnen vinden door alle aangegeven geboorten uit een bepaalde periode na te trekken. Wanneer een van deze kinderen na de geboorte in rook lijkt te zijn opgegaan, kan het betekenen dat je met een vondeling te maken hebt. Met name als het profiel van de ouders en/of moeder daar aanleiding toe geeft. Zij die het in 1827 ongetwijfeld het zwaarst hadden waren de ongehuwde moeders. We vermoeden daarom dat zij er relatief het vaakst toe zijn overgaan hun kind op straat te leggen.

Hoe groot moet je zoekbereik zijn? De portier en de regenten van het Aalmozeniersweeshuis zagen honderden kinderen per jaar en waren waarschijnlijk vrij handig in het op leeftijd schatten van pasgeborenen. Dat kwam ook naar voren in het onderzoek naar de teruggehaalde kinderen. Een vondeling met een leeftijd van naar gissing één

maand bleek in werkelijkheid drie weken oud te zijn, eentje van acht weken tien weken, eentje van één jaar dertien maanden enzovoort.

We hanteren een zoekbereik van 20 december 1826 tot en met 18 januari 1827, dus achttien dagen vóór tot en met twaalf dagen na de vermoedelijke geboorte van Adam Voorn. Dit met de gedachte dat de vondeling eerder te klein zal zijn geweest voor zijn leeftijd dan te groot. Het zijn ruim honderdvijftig jongetjes die moeten worden nagetrokken. De eerste schifting is snel gemaakt dankzij de militieregisters, in te zien via WieWasWie. Sinds 1815 werden alle mannen in principe op hun twintigste jaar opgeroepen voor keuring voor militaire dienst. Vind je een jongetje onder zijn eigen naam terug in een militieregister, dan valt hij dus af als kandidaat-vondeling.

Als van iemand vervolgens geen huwelijk, overlijden buiten Amsterdam of inschrijving in het in 1851 in Amsterdam ingevoerde bevolkingsregister is te vinden, moet worden gespeurd naar de persoon in de overlijdensregisters van de stad. Een bewerkelijke klus, want op de overlijdensakten zijn geen digitale indexen; alles moet worden afgelezen van scans. Met veel voorkomende voor- en achternaamcombinaties kan het zijn dat je drie tienjarentafels doorwerkt voor je iemand vindt. Of nog vaker; bij overlijden hoefde het geboortecertificaat niet te worden getoond, dus kunnen er flinke spellings- of zelfs leeftijdsvariaties zijn. Uiteindelijk blijven er twee jongens over: Klaas Zinger, geboren op 29 december 1826 als zoon van de ongehuwde Aaltje Zinger, en Jan Hendriks, geboren op 10

januari 1827 als zoon van Aaltje Hendriks. Ook de moeders vinden wij niet makkelijk terug. Behalve hun leeftijden weten we alleen dat ze in het Binnen Gasthuis zijn bevallen, wat in die tijd meestal het geval was bij ongehuwde moeders. De beste kandidaat om de moeder te zijn van Klaas Zinger heette Aaltje Singer en overleed in 1828 in Rolde (Drenthe). Ze was toen 23 jaar oud en kinderloos. Was ze misschien naar Amsterdam gegaan om daar te bevallen, en vervolgens weer huiswaarts gekeerd?

Ongehuwd met vier kinderen

De moeder van Jan Hendriks, ook een Aaltje - beroep: dienstbode en werkster -, vinden we terug in het bevolkingsregister van 1851 en in de patiëntendossiers van het Buiten Gasthuis, berucht om de slechte omstandigheden. In deze dossiers staat ook haar religie genoemd - gereformeerd, wat op dat moment inwisselbaar is met Nederlands-Hervormd -, de namen van haar ouders, en haar geboorteplaats: Emden, in Oost-Friesland (Duitsland). We doorzoeken de lidmatenregisters van de Nederlands-Hervormde kerken in Amsterdam in de hoop op extra informatie. Dit levert een Aaltje Hendriks op met een attestatie (bewijs van goed gedrag) van de kerkgemeenschap in Enkhuizen. Navraag bij het Westfries Archief leert dat er in Enkhuizen inderdaad een lidmaat Aaltje Hendriks is geweest, met een attestatie van Emden. In 1832 en 1833 lag Aaltje enige keren in het Gasthuis. In 1832 beviel ze daar van dochter Gerritje. Een paar weken later was ze nog altijd niet uit het ziekenhuis ontslagen, Gerritje werd ondergebracht bij een min en stierf enkele weken later.

Rechts de Nieuwe Herengracht (voorheen Joden Herengracht) gezien vanaf het Entrepotdok. Bij de huizen achter de bomen werd Adam Voorn op de stoep gevonden. Coll. Stadsarchief Amsterdam

Alle in Amsterdam geboren Hendriksen tussen 1822 en 1840 nalopend blijkt dat Aaltje Hendriks in 1828 ook een jong overleden Gerritje kreeg en in 1824 een Wouter. Van hem ontbreekt verder ieder spoor. Ook een vondeling? Aaltje Hendriks leverde de attestatie die ze bij vertrek uit Enkhuizen in 1821 heeft ontvangen pas in 1825 in bij de Amsterdamse Nederlands-Hervormde gemeente. Ze gaf daarbij haar adres op: Joden Keizersgracht. Dat is letterlijk om de hoek van de vindplaats van Adam Voorn. We zetten alles op een rijtje. Twee locaties zo vlak bij elkaar, een ongehuwde moeder met vier kinderen. Een zoon Wouter van wie elk spoor ontbreekt, en de al even onvindbare Jan Hendriks, die

naadloos in het rijtje past. Van alle vondelingen in het Aalmozeniersweeshuis ligt de geschatte geboortedatum van Adam Voorn het dichtst bij die van hem: vier dagen eerder. De ironie is dat toen Adam in 1832 bij zijn min in de Passeerdersdwarsstraat woonde, zijn zusje bij een andere min in dezelfde straat verbleef. Zonder dat iemand dat wist.

Een zekerheid van honderd procent is niet te geven, maar de optelsom van waarschijnlijkheden leidt tot de conclusie dat Adam Voorn hoogstwaarschijnlijk Jan Hendriks is geweest. En daarmee dat een vondeling dus inderdaad terug te vinden is, met een beetje geluk en een hoop geduld. ●

De tentoonstelling *Vondelingen. Het Aalmozeniersweeshuis van Amsterdam 1780-1830* zal drie à vier maanden te zien zijn zodra het Stadsarchief weer voor publiek wordt opengesteld.

Lonneke Groen is zelfstandig onderzoeker, gespecialiseerd in naamgeving. **Harmen Snel** is medewerker van het Stadsarchief Amsterdam en regelmatig te gast bij *Verborgen Verleden*